

Afscheidcolloquium Em. prof. dr. Rudi Verheyen, ere-Voorzitter MiNa-Raad.

BIODIVERSITEIT: LUXE OF NOODZAAK

Brussel, 26 januari 2005, Consciencegebouw

Dankwoord

Er werden vandaag bijzonder vriendelijke woorden gezegd over mijn persoon, over het voorzitterschap van de MiNa-Raad dat ik gedurende negen jaar heb mogen waarnemen en over mijn maatschappelijk engagement. Ik heb dit zeer gewaardeerd en het heeft mij beroerd.

Uw talrijke aanwezigheid vandaag doet mij veel plezier: de huidige en oud leden van de MiNa-Raad, de huidige en vroegere medewerkers van het secretariaat, de talrijke ambtenaren en experts verbonden aan de Vlaamse gemeenschap waarmee ik gedurende 25 jaar heb kunnen samenwerken, de vrienden en kennissen: het geeft een warm gevoel van dankbaarheid tegenover de MiNa-Raad, de Vlaamse overheid, de Universiteit Antwerpen en mijn familie, die toegelaten hebben dat ik in de beste omstandigheden gedurende meer dan dertig jaar heb kunnen functioneren en werken.

Ik dank de MiNa-Raad voor de keuze van het onderwerp: "Biodiversiteit: Luxe of noodzaak", een bijzonder boeiend en actueel onderwerp dat mij nauw aan het hart ligt, en voor de uitstekende organisatie van de studiedag: de huidige Voorzitter Hubert David, de wnd. directeur L. Goeteyn en Bea Kayaerts voor de inhoudelijke programmatie en het secretariaat dat dankzij een grote inspanning bovenop het vele werk dat nu reeds verzet wordt, de volledige administratie vlekkeloos heeft gerealiseerd. Ik dank Hubert dat hij deze studiedag in goede banen heeft geleid.

De organisatoren zijn er in geslaagd 4 uitstekende sprekers te overtuigen om vanuit een verschillende invalshoek hun visie over het onderwerp Biodiversiteit te belichten. Jackie Van Goethem, oud-collega van de periode dat ik nog als assistent en conservator van de ornithologische verzamelingen, verbonden was aan het KBIN, en waarmee ik gedurende een vijftal jaar een zeer goede en blijvende vriendschapsrelatie heb opgebouwd. Walter Roggeman, Voorzitter van Natuurpunt, die mij op het KBIN heeft opgevolgd als hoofd van het Belgisch Ringwerk en waarmee ik reeds langer dan twintig jaar samenwerk in verschillende maatschappelijke adviesraden, o.a. de Hoge Raad voor Natuurbehoud en de MiNa-Raad. Jackie en Walter, bedankt voor jullie medewerking vandaag aan mijn afscheidscolloquium. Hans Van Dyck, is een uitstekend oud-student biologie van de Universiteit Antwerpen, waaraan ik nog les heb gegeven en die mij kort voor zijn benoeming tot professor aan de Université Catholique de Louvain (UCL, Louvain-la-Neuve), nog overtuigde een initiatief te helpen ontwikkelen over biodiversiteit omdat de soortenrijkdom in Vlaanderen ondanks het gevoerde natuur- en milieubeleid, nog steeds achteruitgaat: de MiNa-Raad overweegt de oprichting van een werkgroep biodiversiteit en de inrichting van het colloquium van vandaag is een eerste belangrijke aanzet. Geert Van Hoorick, is geen oud student van mij, hij is ook geen bioloog, maar ik waardeer hem bijzonder voor zijn inzet als jurist voor het milieu- en het natuurbeleid in Vlaanderen; collega Van Hoorick is docent aan de Universiteit Gent. Ik dank Hans en Geert voor hun deelname.

Dames en Heren, beste vrienden, biodiversiteit een luxe of een noodzaak, is een onderwerp dat mij zoals reeds gezegd persoonlijk bijzonder interesseert. Zelf vind ik het behoud van biodiversiteit geen luxe, wel een noodzaak. Mijn maatschappelijk engagement pro vrijwaring van de levenskwaliteit, stoelt in belangrijke mate op respect voor het leven, op respect voor het wonder van de evolutie waardoor op onze aarde, met zijn bijzondere dampkring, de juiste afstand tot de zon en de aanwezigheid van veel water, in de loop van enkele miljarden jaren door ingewikkelde chemische en fysische processen het verschijnself leven is ontstaan en waar zeer geleidelijk een zeer grote diversiteit van organismen, levensgemeenschappen en ecosystemen ontwikkelde. Mijn verwondering en bewondering voor dit uiterst verfijnd en ingewikkeld mechanisme, waarop veel wetenschappers onderzoek verrichten, heeft er mede toe geleid dat ik het behoud van de verscheidenheid aan organismen, met hun grote variatie, binnen een grote verscheidenheid aan ecosystemen, als een zeer belangrijk objectief ben gaan

beschouwen. Het behoud van biodiversiteit is een subdoelstelling van het globaal streven naar het behoud en het herstellen van een goede milieukwaliteit wat ook voor de gezondheid van de mens en voor de levenskwaliteit als geheel belangrijk is.

Dames en Heren, beste vrienden, ik heb genoten van de vier voordrachten die vanuit een zeer verschillende benadering het onderwerp "Biodiversiteit : luxe of noodzaak" grondig behandelden. Ik dank de vier sprekers van harte voor hun bijdrage aan dit afscheidscolloquium.

Een korte terugblik op mijn opvoeding, opleiding en loopbaan leert dat mijn interesse voor in het wild voorkomende planten en dieren en nadien het volgen van de opleiding biologie, in grote mate te danken is aan mijn vader, René Verheyen, ornitholoog, conservator van de ornithologische verzamelingen van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (vroeger het Kon. Museum), en auteur van een reeks boeken over de Belgische avifauna. Mijn vader was tevens het hoofd van het Belgisch Ringwerk, hoofdredacteur van het tijdschrift De Giervalk, internationaal gerenommeerd specialist over de systematiek van vogels, gemotiveerd vogelbeschermer en medestichter van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten. Hij is het die zowel mijn broer Walter, mijn neef Frits als mezelf heeft warm gemaakt voor de biologie. Ik heb mijn vader in 1961 opgevolgd als assistent aan het KBIN, verantwoordelijk voor de ornithologische verzamelingen. Tijdens de dikke 10 jaar dat ik verbonden was aan het KBIN, is mijn engagement voor het natuurbehoud, via de vogelbescherming sterk toegenomen. Tijdens deze periode werd samengewerkt met veel ornithologen en natuurbeschermers, waarvan enkelen nu nog een toonaangevende rol spelen in het behoud van de biodiversiteit in Vlaanderen : ik citeer Jackie Van Goethem en Walter Roggeman, twee sprekers van vandaag, mijn vriend en collega Eckhart Kuijken, directeur van het Instituut voor Natuurbehoud, mijn vriend en collega André Dhondt waarmee ik later op de Universiteit Antwerpen nog vele jaren nauw heb samengewerkt en die sinds enkele jaren verbonden is aan de Cornell university in de V.S. en ten slotte eveneens mijn promotor, Prof. Jan Hublé, die het natuurbehoud in Vlaanderen zeer sterk heeft gediend en die mij de grondbeginselen en wetmatigheden van de ecologie heeft geleerd. Het is zo dat naast mijn vader, Jan Hublé de grootste invloed heeft gehad op mijn wetenschappelijk onderzoek en op mijn inzet voor de biodiversiteit. Daarvoor ben ik Prof. Hublé bijzonder dankbaar. Mijn benoeming tot werkleider aan het laboratorium voor Natuurbehoud aan de Universiteit Antwerpen (toen nog RUCA) in 1973, heeft mijn loopbaan een aanzienlijke wending gegeven. Mijn broer Walter heeft een zeer belangrijke en stimulerende rol gespeeld in het ontstaan en de verdere ontwikkeling van dit laboratorium. Ik kreeg meer mogelijkheden om mij in te zetten voor het natuurbehoud in Vlaanderen en ik kon wetenschappelijk onderzoek stimuleren dat dienstig is voor het behoud van de biodiversiteit. Mijn benoeming tot kabinetchef van de eerste Belgische Staatssecretaris voor het Leefmilieu , Karel Poma, van 1974 tot 1977, heeft mijn kennis en inzicht over het tot stand komen van het milieubeleid aanzienlijk verruimd en heeft een grote impact gehad over de aard van het wetenschappelijk onderzoek dat ik na mijn terugkeer aan de Universiteit heb gestimuleerd : naast het fundamenteel onderzoek over diergedrag, heb ik veel aandacht besteed aan beleidsondersteunend onderzoek, aanvankelijk op het vlak van het natuurbehoud, later ook ecologische impact studies, milieu effect rapportering, waterbeheer en ruimtelijke planning. In alle onderzoeksgebieden bleef echter het behoud van de biodiversiteit de onderliggende doelstelling. Tijdens de periode 1980 tot 1996 heb ik de onderzoeksgroep natuurbeheer aan de Universiteit Antwerpen (UIA) goed kunnen uitbouwen en heb ik de kans gekregen om nauw samen te werken met de Vlaamse administratie, die sinds de regionalisering van water, bossen en natuurbehoud in 1977 en van milieu, openbare werken, natuurlijke rijkdommen, e.a. materies enkele jaren later, een 'eigen ' koers ging varen met een specifiek Vlaamse wetgeving en met een nieuwe organisatiestructuur en werking. Als ondervoorzitter van de belangrijkste Vlaamse Raden, zoals de Hoge Raad voor Natuurbehoud, de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, de Vlaamse commissie voor Ruimtelijke ordening, de Vlaamse Raad voor Leefmilieu, heb ik in overleg met de bevoegde administraties, samen met de expertleden van de verschillende Raden de Vlaamse regering kunnen adviseren over het gevoerde beleid. Ik dank de leidinggevende ambtenaren en de vele kundige en sterk gemotiveerde medewerkers voor de uitstekende samenwerking gedurende bijna 20 jaar. Mijn dank en waardering gaat ook naar verschillende ministers, staatssecretarissen en Vlaamse parlementairen waarmee ik tijdens die periode heb kunnen en mogen samenwerken. In het bijzonder vermeld ik Minister Kelchtermans, die mij in 1995 benoemde tot Voorzitter van de MiNa-Raad in opvolging van collega Aviel Verbruggen. Ik ben Minister Kelchtermans zeer erkentelijk voor het vertrouwen dat hij mij geschonken heeft. Ook de ministers De Batselier, Dua, Sannen en Van Mechelen (Ruimtelijke ordening en begroting) dank ik voor het in mij gestelde vertrouwen. Met de huidige Vlaamse minister bevoegd voor het natuur- en milieubeleid in Vlaanderen, Minister Kris

Peeters, heb ik als Voorzitter van de MiNa-Raad minder kunnen samenwerken, daarvoor was de tijd te kort. Ik dank de minister voor de goede relatie en samenwerking die ik met hem heb kunnen uitbouwen tijdens de periode vooraleer hij aangesteld werd tot minister.

Als ik terugblik op de negen jaar dat ik als Voorzitter, samen met Hubert David, met Jan Verheeke, met het secretariaat en met de MiNa-Raad heb kunnen samenwerken, dan beschouw ik die periode als de meest boeiende omdat zeer degelijke en onderbouwde adviezen konden gegeven worden over voor het milieu- en natuurbeleid belangrijke initiatieven. Ik dank het secretariaat van de MiNa-Raad, alle leden van de MiNa-Raad, en in het bijzonder de Ondervoorzitter en de leden van het bureau, voor de aangename en constructieve samenwerking. Ik wens de MiNa-Raad een goede vaart.

Dames en Heren, een terugblik en evaluatie leert ons dat het natuur- en milieubeleid in Vlaanderen tijdens de voorbije twintig jaar een sterke ontwikkeling heeft gekend: er werden veel middelen geïnvesteerd in milieu, de wetgeving werd aangepast, de administratie werd versterkt, het middenveld wordt geraadpleegd, er wordt gerapporteerd over de toestand van milieu en natuur. Ondanks deze inspanningen is de milieukwaliteit in Vlaanderen nog op vele plaatsen onvoldoende en gaat de biodiversiteit in Vlaanderen, globaal gesproken nog steeds achteruit. De belangrijkste redenen zijn de hoge bevolkingsdichtheid, de sterke industrialisatie, het hoge wegverkeer, de vervuiling en versnippering, de sterke bebouwing, de landbouw, het gebrek aan open ruimte. Het gevolg is dat de druk op de natuurlijke ecosystemen hoog is en ook hoog blijft. Daarbij komt nog dat de verwachte klimaatwijziging de druk op onze ecosystemen nog zal verhogen. In verschillende Europese landen stuurt men aan op een aan klimaatverandering aangepaste strategie, aan een integrale aanpak van de problematiek met aandacht voor de biodiversiteit die nu nog meer dreigt onder druk te komen. Het is mijn aanvoelen dat de huidige door Vlaanderen gevolgde natuurbehoudstrategie moet verder gezet worden en indien mogelijk geïntensiveerd: samengevat, meer ruimte voor natuur, betere en meer verbindingen tussen de natuurgebieden (corridors, ecoducten), meer natuurelementen in de cultuurgebieden, een goede tot zeer goede ecologische kwaliteit in zoveel mogelijk gebieden en regio's van Vlaanderen. Anderzijds moeten de politieke wil, het maatschappelijk draagvlak en ook de middelen (financieel, technisch) aanwezig zijn. Ik vrees echter dat over een langere periode dit niet altijd het geval zal zijn en dat de doelstellingen van het milieu- en natuurbeleid, die vaak een uitvoering zijn van de Europese richtlijnen, niet zullen en kunnen gehaald worden. Het is m.i. in het belang van het milieu- en natuurbeleid noodzakelijk dat er keuzen gemaakt worden: de prioriteit moet m.i. gaan naar het nastreven van een basis voor ecologische kwaliteit in geheel Vlaanderen, en naar het verwerven en beheren van grote natuurgebieden, met waterlopen, waar het investeren van middelen (verwerven en beheer) het grootste rendement heeft en waar een goede tot zeer goede ecologische kwaliteit effectief haalbaar zijn. Een flankerend soortgericht beleid lijkt mij voor de biodiversiteit evenzeer noodzakelijk. Ondanks het verder zetten of intensiveren van het Vlaams natuur- en milieubeleid, vrees ik dat op lange termijn de biodiversiteit in Vlaanderen, zoals in de meeste Europese landen, nog verder zal afnemen: deze afname zal in functie van het gevoerde beleid sneller of langzamer verlopen en stagneren op een niveau met plaatselijk een hoge biodiversiteit met voor onze streken zeldzame soorten.

Dames en Heren, ik dank iedereen die heeft bijgedragen aan deze mooie afscheidszitting en in het bijzonder de vele vrienden en genodigden voor hun aanwezigheid vandaag. Mijn voorzitterschap van de MiNa-Raad zit er op en ik ben dankbaar dat ik gedurende de voorbije dertig jaar een bijdrage heb mogen leveren aan onderzoek en aan wetenschappelijke dienstverlening in het milieu- en natuurdomein.

Ik hoop mijn maatschappelijk engagement voor het behoud van biodiversiteit en voor het verbeteren van de milieukwaliteit in Vlaanderen nog enige tijd te kunnen verder zetten door mijn kennis en ervaring ter beschikking te stellen van enkele Vlaamse verenigingen, raden en commissies actief in het domein van het milieu. Ik denk aan de begeleiding en opvolging van de belangrijke MIRA-rapporten die onder de kundige leiding van Marleen Van Steertegem en haar team samengesteld worden, aan de Natuurrapporten als lector van sommige hoofdstukken, en aan de vzw Argus het milieupunt van KBC met Helga Van Der Veken als directeur en een kleine schare enthousiaste en bekwame medewerkers. Ook heb ik aan Jan De Smedt, Algemeen secretaris van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, toegezegd mij in te zetten als Ondervoorzitter van de raad om de bestaande werkgroep biodiversiteit meer leven in te blazen.

Als Voorzitter van de VITO zal ik mij tezamen met mijn collega's van de Raad van Bestuur, met de afgevaardigde bestuurder Dirk FRANSAER en met de directie blijven inzetten voor de ontwikkeling van dit instituut tot een voor de Vlaamse overheid en industrie onmisbaar kenniscentrum. Tot slot

hoop ik als lid van het directiecomité van het Instituut voor Natuurbehoud, samen met de overige leden van het directiecomité en onder de dynamische leiding van de Voorzitter, mijn vriend en collega Directeur Eckhart Kuijken, nog te kunnen bijdragen aan de verdere ontwikkeling van dit voor de biodiversiteit en het natuurbehoud in Vlaanderen uiterst belangrijk en uniek instituut.

Dames en Heren, vooraleer te eindigen wens ik nog mijn familie te danken. Mijn dank gaat in de eerste plaats naar mijn echtgenote Anne, voor haar begrip en blijvende steun en naar mijn kinderen, Ina en Geert en mijn kleinkinderen. Ik dank ook mijn broer Walter en mijn neef Frits die beiden een zeer grote invloed hebben gehad op mijn loopbaan.

Dames en Heren, collega's, vrienden, inrichters en sprekers , ik dank U voor deze mooie zitting.